

Sygn. akt I UK 176/15

POSTANOWIENIE

Dnia 22 marca 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt

w sprawie z odwołania L. P.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w N.
o emeryturę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 22 marca 2016 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 3 grudnia 2014 r., sygn. akt III AUa [...],

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Wnioskodawca L. P. wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 3 grudnia 2014 r.

Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił naruszenie prawa materialnego, tj. art. 184 w związku z art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 748 ze zm.), polegające na nieuzasadnionym przyjęciu, że wnioskodawca nie spełnia warunku wymaganego okresu pracy w szczególnych warunkach.

Skarżący wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, „albowiem jest ona oczywiście uzasadniona, a nadto w przedmiotowej sprawie występuje istotne zagadnienie prawne dotyczące oceny pracy w szczególnych warunkach, którego wyjaśnienie ma istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia przedmiotowej sprawy, ale także dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw”.

W uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazano, że „zaskarżony wyrok został wydany z oczywistym naruszeniem prawa materialnego, a to art. 184 w związku z art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS, polegającym na nieuzasadnionym przyjęciu, że odwołujący się nie spełnia przesłanki nabycia prawa do emerytury na podstawie wymienionych przepisów prawa w postaci pracy w szczególnych warunkach, które to naruszenie miało istotny wpływ na wydanie kwestionowanego wyroku” oraz że „za przyjęciem skargi kasacyjnej do rozpoznania przemawia także okoliczność, że w przedmiotowej sprawie występuje istotne zagadnienie prawne dotyczące oceny pracy w szczególnych warunkach, którego wyjaśnienie ma istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia przedmiotowej sprawy, ale także dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. Przedmiotowe zagadnienie prawne wiąże się z rozstrzygnięciem, czy praca tego typu jak wykonywana przez odwołującego się, a polegająca na kontroli i dozorze pracowników wykonujących obok prac w warunkach szczególnych także inne prace nie posiadających takiego statusu może być uznana za pracę w warunkach szczególnych. W szczególności chodzi o rozstrzygnięcie jaki zakres prac musi posiadać oddział czy wydział, aby można było uznać, iż jego <<podstawowymi>> pracami są prace w szczególnych warunkach”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wstępnie trzeba przypomnieć, że ograniczenia dopuszczalności wnoszenia skargi kasacyjnej wynikają z konstytucyjnej roli Sądu Najwyższego w systemie organów wymiaru sprawiedliwości. Zgodnie bowiem z art. 1 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. Nr 240, poz. 2052 ze zm.), rolą tego Sądu w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości pozostaje zapewnienie w ramach nadzoru zgodności z prawem oraz jednolitości orzecznictwa sądów powszechnych i wojskowych przez rozpoznawanie kasacji oraz innych środków odwoławczych, podejmowanie uchwał rozstrzygających zagadnienia prawne i rozstrzyganie innych spraw określonych w ustawach. Skarga kasacyjna nie jest więc (kolejnym) środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, z uwagi na

przeważający w jej charakterze element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia, gdy się weźmie nadto pod uwagę, że Konstytucja w art. 177 ust. 1 gwarantuje jedynie dwuinstancyjne postępowanie. Ewentualna możliwość dalszego postępowania, w tym postępowania przed Sądem Najwyższym, stanowi uprawnienie dodatkowe, które może zostać obwarowane szczególnymi przesłankami, w tym określonymi w art. 398⁹ § 1 k.p.c.

Stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4).

Przez istotne zagadnienie prawne, na które powołuje się skarżący, należy rozumieć problem o charakterze prawnym, powstały na tle konkretnego przepisu prawa, mający charakter rzeczywisty w tym znaczeniu, że jego rozwiązanie stwarza realne i poważne trudności. Problem ten musi mieć jednocześnie charakter uniwersalny, przez co należy rozumieć, że jego rozwiązanie powinno służyć rozstrzygnięciu innych podobnych spraw. Jednocześnie, chodzi o problem, którego wyjaśnienie byłoby konieczne dla rozstrzygnięcia danej sprawy, a więc pozostający w związku z podstawami skargi oraz z wiążącym Sąd Najwyższy, a ustalonym przez sąd drugiej instancji, stanem faktycznym sprawy (art. 398¹³ § 2 k.p.c.), i także w związku z podstawą prawną stanowiącą podstawę wydania zaskarżonego wyroku. Musi więc ono pozostawać w związku ze sprawą (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 21 maja 2013 r., IV CSK 53/13, LEX nr 1375467; z dnia 26 stycznia 2012 r., I PK 124/11, LEX nr 1215465; z dnia 23 marca 2012 r., II PK 284/11, LEX nr 1214575; z dnia 19 marca 2012 r., II PK 293/11, LEX nr 1214577; z dnia 24 lutego 2005 r., III PK 6/05, LEX nr 513003).

Podkreślić należy (na co zwrócił uwagę Sąd Apelacyjny), że prace wykonywane przez skarżącego w spornym okresie wymienione były w wykazie C, dziale III (Prace i stanowiska pracy w budownictwie i przemyśle materiałów budowlanych - majster, kierownik budowy, kierownik robót), który został skreślony -

z dniem 7 czerwca 1996 r. - przez § 1 pkt 5 lit. b rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 maja 1996 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie wieku emerytalnego oraz wzrostu emerytur i rent inwalidzkich dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 63, poz. 292). Wykonywanie tych prac uprawniało jedynie do wzrostu emerytury lub renty, a nie stanowiło przesłanki nabycia prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu wykonywania prac w szczególnych warunkach (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 6 maja 2004 r., UK 344/03, LEX nr 131873 oraz z dnia 26 lutego 2006 r., I UK 164/05, LEX nr 272579). Już z tego powodu wykluczone jest zakwalifikowanie ich jednocześnie do prac wymienionych w dziale XIV, pkt 24, wykazu A, których wykonywanie uprawnia do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym (§ 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze; Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.). Jest to zresztą logiczne, gdyż praca majstra, kierownika budowy, kierownika robót (na budowie/budowach) nie może być uznana za wykonywaną na „na oddziałach i wydziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie”. Zgodnie zawartą w art. 32 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych definicją ustawową „pracy w szczególnych warunkach”, za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia. Praca w warunkach szczególnych to praca, w której pracownik w sposób znaczny jest narażony na niekorzystne dla zdrowia czynniki. Jako przykłady takiej pracy można wymienić: pracę w narażeniu na hałas przekraczający dozwolone normy, w zapyleniu, w oparach chemicznych, w wysokich temperaturach lub zmiennych warunkach atmosferycznych. Pracę taką pracownik musi wykonywać stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku (§ 2 ust. 1 rozporządzenia), aby nabyć prawo do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym. Motyw przyświecający ustawodawcy w stworzeniu instytucji przewidzianej w art. 32 o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych opiera się zatem na

założeniu, że praca wykonywana w szczególnych warunkach stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy przyczynia się do szybszego obniżenia wydolności organizmu, stąd też osoba wykonująca taką pracę ma prawo do emerytury wcześniej niż inni ubezpieczeni. Pamiętać również należy, iż prawo do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym stanowi odstępstwo od zasady wyrażonej w art. 27 o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i określonego w nim wieku emerytalnego, tak więc przepisy regulujące to prawo należy wyklądać w sposób gwarantujący zachowanie celu uzasadniającego to odstępstwo (por. między innymi wyroki z dnia 22 lutego 2007 r., I UK 258/06, OSNP 2008 nr 5-6, poz. 81; z dnia 17 września 2007 r., III UK 51/07, OSNP 2008 nr 21-22, poz. 328; z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 62/07, LEX Nr 375653; z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 66/07, LEX Nr 483283; z dnia 13 listopada 2008 r., II UK 88/08, niepublikowany; z dnia 5 maja 2009 r., I UK 4/09, LEX Nr 509022). Przy takim założeniu czynności ogólnie pojętego nadzoru lub kontroli w procesie produkcji wykonywanej w tych wydziałach i oddziałach, w których zatrudnieni są pracownicy wykonujący pracę w warunkach szczególnych w rozumieniu rozporządzenia, objęte poz. 24 działu XIV Wykazu A, to wyłącznie te czynności, które wykonywane są w warunkach bezpośrednio narażających na szkodliwe dla zdrowia czynniki, a więc polegające na bezpośrednim nadzorze i bezpośredniej kontroli procesu pracy na stanowiskach pracy wykonywanej w szczególnych warunkach (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 62/07, LEX nr 375653). Przy ocenie, czy określona kontrola bądź dozór stanowiły pracę w szczególnych warunkach, łącznikiem jest narażenie ubezpieczonego na czynniki istniejące na stanowiskach pracy podwładnych zatrudnianych w szczególnych warunkach (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 maja 2011 r., II UK 326/10, LEX nr 885016). „Dozór inżynieryjno-techniczny na oddziałach i wydziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie” - aby mógł być uznany za pracę w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych - musi być sprawowany „na oddziałach i wydziałach”, czyli powinien być wykonywany bezpośrednio w określonym, skonkretyzowanym środowisku pracy, w którym istnieje narażenie na czynniki lub uciążliwości o

znacznej szkodliwości dla zdrowia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 2013 r., I UK 184/13, LEX nr 1448473). Chodzi więc o to, że zagrożenie określonego środowiska pracy wynika z emisji szkodliwych czynników towarzyszącej wykonywaniu przez robotników prac wymienionych w wykazie A (co ma miejsce zwykle na halach produkcyjnych) i dlatego nadzór sprawowany w takim środowisku jest również kwalifikowany jako wykonywanie pracy w szczególnych warunkach. Nie sposób stawiać znaku równości między środowiskiem pracy majstra, kierownika budowy czy kierownika robót, sprawującymi pośredni nadzór nad zatrudnionymi na budowie robotnikami, a środowiskiem pracy ich podwładnych wykonujących prace w warunkach bezpośrednio narażających na szkodliwe dla zdrowia czynniki.

W związku z tym problem, jaki zakres prac musi posiadać oddział czy wydział, aby można było uznać, że jego podstawowymi pracami są prace w szczególnych warunkach, nie występuje w niniejszej sprawie.

Odnosząc się z kolei do przesłanki określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., należy zauważyć, że w świetle utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego wynika ona zwykle z oczywistego, widocznego *prima facie* naruszenia przepisów prawa polegającego na sprzeczności wykładni lub stosowania prawa z jego brzmieniem lub powszechnie przyjętymi regułami interpretacji (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 317/07, LEX nr 453107; z dnia 25 lutego 2008 r., I UK 339/07, LEX nr 453109; z dnia 26 lutego 2001 r., I PKN 15/01, OSNAPIUS 2002 nr 20, poz. 494; z dnia 17 października 2001 r., I PKN 157/01, OSNAPIUS 2003, nr 18, poz. 437; z dnia 8 marca 2002 r., I PKN 341/01, OSNP 2004 nr 6, poz. 100, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 218/07, LEX nr 375616). Wobec przedstawionego wyżej stanowiska nie można uznać, że niniejsza skarga jest oczywiście uzasadniona.

Skarżący nie zdołał zatem wykazać, że zachodzi potrzeba rozpoznania jego skargi przez Sąd Najwyższy, wobec czego z mocy art. 398⁹ k.p.c., należało postanowić jak w sentencji.

